

УДК 342.7

DOI: 10.33663/1563-3349-2025-98-444

I. О. КРЕСІНА

ПІДСТАВОВІ ВОЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА

Показано еволюцію поняття «вольності» в українських конституційних актах у різні історичні періоди. Доведено зв'язок української і європейської правових традицій у розумінні вільного народу, вільної нації, громадянських вольностей та використанні відповідної термінології у конституційних та інших правових актах і політичних документах. Зроблено висновок про необхідність повернення поняття «вольності» в сучасний політико-правовий дискурс та закріплення у новій Конституції Української держави.

Ключові слова: Українська держава, Конституція, права, вольності, вільна нація, держава, громадянин, громадянське суспільство, волонтерство, правовий акт, правова традиція, політико-правовий дискурс.

Kresina Iryna. Finds liberties of Ukrainian citizen

The evolution of the concept of “liberties” in Ukrainian constitutional acts in different historical periods is shown. The connection between Ukrainian and European legal traditions in the understanding of a free people, a free nation, civil liberties and the use of appropriate terminology in constitutional and other legal acts and political documents is proven. A conclusion was made about the need to return the concept of “liberties” to the modern political and legal discourse and enshrine it in the new Constitution of the Ukrainian state.

Key words: *Ukrainian state, Constitution, rights, liberties, free nation, state, citizen, citizen society, volunteering, legal act, legal tradition, political and legal discourse.*

Війна самодержавної царської росії, тоталітарного сталінсько-путінського режиму, держави-терориста рф проти волелюбної української нації та її держави триває вже понад три століття. Її мета і сутність попри різні форми залишалися незмінними – «пригнобити і знищити» Військо Запорозьке, «права і вольности ... порушити і до решти знищити» (Конституція Пилипа Орлика) [1]. Принагідно слід нагадати, що Військо Запорозьке – назва української козацької держави, що сформувалася в результаті Визвольної війни 1648-1654 років під проводом Богдана Хмельницького. Прикметно, що в самій сучасній назві «Визвольна» корінь слова «воль». Адже звільнялися українські не**віль**ники з полону, виходила із стану поне**во**лення нація, козакам як громадянам цієї держави поверталися їх привілеї – **вольности**.

У Жалуваній грамоті царя Олексія Михайловича Війську Запорозькому 1654 року цар проголошував збереження «їх давніших прав та привілеїв, які їм дані від польських королів та великих литовських князів, й ті їх права і вольности порушувати нічим не дозволяє, і судитися їм від своїх старшин за своїми давнішими правами» [2].

У конституційному акті «Договори і постанови прав і вольностей військових...» 1710 року (Конституція Пилипа Орлика) закріплювалася фундаментальна засада існування «народу вільного козацького» і держави – Війська Запорозького: вольности, «недоторканність своїх законів і вольностей боронити, захисту яких сам Бог месник сприяв» (преамбула Конституції Пилипа Орлика) [3]. Слід підкреслити, що у цьому документі чітко розрізняються поняття «свобода» і «вольности». Перше має те саме значення, що й у європейському політико-правовому лексиконі: свобода (лише в однині!) – щодо нації, держави, суспільства. Народ може бути підкорений, пригнічений або здобути «первинну свободу», «бажану свободу» від чужоземного панування. Вольности – щодо громадянських привілеїв і законів держави: у самій назві – права і вольности, гетьман є захисником «прав і вольностей стародавніх», цар був зобов'язаний зберігати права і вольности згідно з договора-

ми, авторитарні («самодержав'я») прагнення гетьмана порушують права і вольності [4].

Отже, вольності в українській політико-правовій традиції означають законом закріплені привілеї вільних людей – козаків, громадян, вільної нації – на своїй Богом даній землі. У цьому сенсі вони існують і в європейській традиції. Остання відображена у Великій хартії вольностей 1215 р., Генріхових артикулах 1572-1574 рр. та інших актах, була добре відома Пилипу Орлику. Тому не випадково ст. 6 його Конституції, присвячена питанням обмеження влади гетьмана заради недопущення ним «порушень прав і вольностей, громадських утисків», починається так: «Якщо в самодержавних державах зберігається похвальний і корисний для публічного стану такий порядок, що завжди, як під час війни, так і в умовах миру, звикли збирати приватні й публічні ради щодо спільного добра батьківщини, в яких і самі самодержці присутні не відмовляють підкорити свою думку та рішення спільному рішення урядовців і радників, то чому б і вільному народу не дотримуватися такого ж прекрасного порядку, якого постійно дотримувалися у Війську Запорозькому раніше при гетьманах згідно з давніми правами і вольностями?» [5].

Європейська політико-правова традиція визнання таких привілеїв вільних громадян, як вольності, простежується ще з античних міст-полісів, вільні громадяни (раби не мали жодних прав) яких на зборах вирішували всі важливі для міста справи. Велика хартія вольностей (Magna Charta Libertatum) 1215 року, підписана англійським королем, стала тим політико-правовим документом, який закріпив гарантії вільним людям від сваволі короля, чиновників, урядовців. Так, згідно із ст. 39 кожна людина є вільною і не може бути заарештована, ув'язнена, позбавлена власності або захисту закону, вигнана або піддана іншій карі інакше, як у суді рівних їй і відповідно до законів країни [6]. До речі, практично без жодних змістових змін ця стаття «перейшла» до тексту Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (ст. 4, 5, 6, 7).

Велика хартія вольностей, як зазначає В.О. Качур, стала першою правовою пам'яткою, яка уособила такі фундаментальні правові цінності європейської правової культури, як принципи конституціоналізму, верховенства права, організації та побудови

державного апарату на засадах законності, професіоналізму, зародження правової держави та представницької демократії, принципу поділу влади, передбачила низку процесуальних гарантій та стала першим документом середньовічної Європи, який закріпив права людини. І якщо на початку XIII ст. Велика хартія вольностей мала лише форму королівського пожалування, то напередодні та під час англійської революції XVII ст. окремі її статті були використані у боротьбі проти королівського свавілля і тиранії й отримали розвиток у таких конституційних актах, як Habeas Corpus Act 1679 р. та Білль про права 1689 р. Крім того, Велика хартія вольностей 1215 р. вплинула на державно-правовий розвиток інших європейських держав та колишніх північноамериканських колоній самої Англії [7].

Велика хартія вольностей була забута на кілька століть і віднайдена у середині XVII ст. суддею Едвардом Куком. Тобто вона з XIII до середини XVII ст. безпосередньо не впливала на розвиток європейської традиції, проте була її відображенням. Суддя Кук її використав для обґрунтування обмеження королівської влади, і це мало значення для генези Англійської революції в XVII ст. Документальних підтверджень того, чи знав Пилип Орлик про Велику хартію вольностей, немає. Проте можна цілком певно стверджувати, що всі національно-визвольні процеси в Україні були невід'ємною частиною європейської традиції, відображеної в Хартії.

У контексті даної статті слід підкреслити значення започаткованої Великою хартією вольностей традиції для закріплення поняття «вольності» у конституційних актах європейських держав, і зокрема Конституції Пилипа Орлика та наступних державних актах вільної (а не поневоленої більшовиками) України та Польщі. Адже найбільш адекватний змісту самого слова *Libertatum* переклад з латини – вольності. А «свободи» – це вже радянський аналог, який із цілком зрозумілих політичних міркувань замінив вольності, абсолютно неприйнятні для тоталітарно-кадебістського режиму.

Термін «вольності» присутній і в інших документах Війська Запорозького початку XVIII ст. Зокрема, в Державному архіві Швеції зберігається лист Карла XII до Запорозької Січі від 15 травня 1710 р., у якому йдеться про готовність шведського короля захистити безпеку України («України безпеченство»), аби «ціла Україна в первісній вольности була утверджена» [8]. Як зазначає О. Кре-

сін, який досліджував нещодавно знайдені документи із шведських архівів, що уточнюють обставини появи «Пактів і конституцій...» 1710 року, останні у документі «кваліфікуються як договір гетьмана з народом, укладений перед виборами і спрямований не на встановлення нових норм, а на відновлення і підтвердження традиційних вольностей» [9].

Для характеристики феномена козацьких вольностей доречно навести уривок ще з одного документа – «Правдивої реляції про козаків і про Київ», знайденої у шведських архівах. «По обох берегах Борисфена Україна за старожитнім спадковим правом належала козакам. Бо що ж Козаки знову відвоювали би у поляків силою зброї, якби вони це раніше не втратили? Із цього вельми наочно випливає, що Моски (москалі. – *І. К.*) розмірковують легковажно, вибалакуючи свою вельми достеменну підлість, оскільки не соромляться проголошувати своїми підданими Козаків...» [10].

У розумінні контексту договірних документів щодо закріплених у них зобов'язань протектора (московського царя, шведського короля) не порушувати вольності козаків, їх територію, звичаї тощо важливо враховувати глибинний зміст поняття «вільний народ». Як зазначає О. Кресін, воно було центральною категорією української політичної та правової думки XVII–XVIII ст. Українські політики та історики цього періоду за допомогою цього концепту «адаптували західноєвропейську концепцію договірного походження держави до українських реалій»: «Ця категорія слугувала для означення територіальної міжстанової корпорації, що виробила власні політичні структури, зокрема власну систему адміністрації, і має природне право жити за цими традиціями, збереження яких залишається її привілеєм і не підлягає скасуванню чи зміні з боку монарха тієї держави, в межах якої проживає вільний народ. Форма законного здійснення влади монарха над вільним народом визначалася як «протекція» – на противагу «тиранії», коли нехтувалися суверенні права цього народу». Сутність концепту розкривається у розрізненні безумовного і умовного підданства. Перше стосувалося населення, яке увійшло до держави недоговірним чином: «Безумовні піддані отримують певні права як акт доброї волі монарха й можуть їх втратити за бажанням останнього. Добровільне визнання підданства супроводжується укладанням певних договірних умов із сувереном, що для обох сторін мають зобов'я-

зальний характер. Під категорію умовного підданства підпадає, зокрема, і вільний народ». Вільний народ і монарх, за уявленнями українців XVII – XVIII ст., мали взаємні обов'язки, їх відносини закріплювалися взаємною присягою. Серед обов'язків монарха, зокрема, було «збереження цілісності територіальних та станових прав місцевого населення». До останніх відносилося автономне формування народом систем управління та судочинства. «Порушення норм договорів якоюсь із сторін вважалося «зрадою» – дією проти людських та Божих законів. Порушення договірних принципів взаємовідносин із боку монарха вважалося достатнім для відмови вільного народу від покори монарху. Як форми виявлення такої непокори називаються вихід із підданства та обрання іншого монарха, звернення за посередництвом у відносинах із сувереном до інших монархів, військові дії». У Конституції Пилипа Орлика «ідея договірного походження держави була перенесена на внутрішній устрій вільного народу, а монарх визначений як гарант, а не сторона суспільного договору» [11].

Автори коментаря до Конституції Пилипа Орлика зазначають, що «категорії «права» і «вольності» становили підвалину самоврядно-політичного дискурсу в козацькому політикумі впродовж XVII-XVIII ст. Ця понятійна формула включала фундаментальні світоглядні й морально-етичні настанови українського козацтва і водночас окреслювала соціально-економічні й політико-правові устремління козацької спільноти, її національну ідентичність» [12].

Простежимо подальший розвиток категорії «вольності» (*libertatum*), з точки зору наповнення її первісним змістом, в українських конституційних актах. Перший Універсал Української Центральної Ради починається з визначення мети створення цього виборного органу: «Народе Український! Волею своєю ти поставив нас, Українську Центральну Раду, на сторожі прав і **вольностей** (тут і далі в тексті виділення моє. – *Авт.*) української землі. Найкращі сини твої, виборні люди... наказали нам стояти й боротись за ті права та **вольности**... Хай буде Україна вільною. ...хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям [13].

У наступних універсалах Центральної Ради вже не використовується слово «вольности», хоча в них неодмінно присутнє поняття «воля», але вже у значенні «воля народу», «національна воля»,

волевиявлення. Починаючи з Третього Універсалу йдеться про свободи, права, «правні поняття народу», «права народу українського». Четвертий Універсал проголосив Українську Народну Республіку «самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу».

Поняття «вольності» знову повертається у своєму первісному значенні в Конституції УНР, яка має назву «Статут про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки». Стаття 1: «Відновивши своє державне право, як Українська Народня Республіка, для кращої оборони свого краю, для певнішого забезпечення права і охорони **вільностей**, культури і добробуту своїх громадян, проголосила себе і нині єсть державою суверенною, самостійною і ні від кого незалежною» [14]. Тобто вольності визнаються нарівні з правами, хоча їх змістове наповнення дорівнює громадянським і політичним правам. Ст. 12: «Громадяне в УНР рівні в своїх громадянських і політичних правах».

Конституція УНР є останнім документом у низці конституційних актів, де зберіглося поняття «вольності». Зрозуміло, що в радянських комуністичних правових актах не було і не могло бути місця вольностям. Вони, як і будь-які прояви волі нації чи громадянина до автономності, самостійності, переслідувалися й жорстоко каралися. А от права залишалися номінально в конституційних та інших правових актах, реально ж, як відомо, вся радянська доба характеризувалася суцільним нехтуванням правами людини і громадянина. Так, Конституція УСРР 1919 року «надає працюючим масам всі права і можливості в області громадянського і політичного життя» (ст. 22).

Можна вважати певним винятком з правил поодинокі «присутність» у тексті Конституції УСРР 1929 року слова «воля»: ст. 9 «Щоб забезпечити трудящим дійсну волю виявлення своїх думок...»; ст. 10 «Щоб забезпечити трудящим дійсну волю зібрань...». У Конституції УРСР 1937 року вже цілий розділ (розд. X) присвячений основним правам і обов'язкам громадян. Гарантування свободи слова, свободи друку, свободи зборів і мітингів, свободи вуличних походів і демонстрацій (ст. 124) на практиці «компенсувалося» їх цілковитим нехтуванням і репресіями «вільнодумців» та «буржуазних націоналістів». Так трансформація вольностей у свободи виявилася у поневоленні вільних громадян і знищенні всіляких

проявів вільнодумства, ув'язненні «інакомислячих», «нетрудових елементів», «ворогів народу», в геноциді українців, в упокоренні вільної нації голодом і концтаборами.

Польський досвід демонструє протилежне – повагу законодавця до мови і традицій своєї нації. Так, другий розділ Конституції Республіки Польща називається «Вольності, права і обов'язки людини і громадянина. Загальні засади». Ст. 30: «Природна і невідчужувана гідність людини є джерелом **вольностей** і прав людини і громадянина. Вона є недоторканною, і її повага та захист є обов'язком публічної влади». Стаття 31: «Вольність людини підлягає охороні правом. Кожен зобов'язаний поважати **вольності** й права інших. Ніхто не може бути примушений робити те, чого не вимагає право. Обмеження щодо здійснення конституційних вольностей і прав можуть бути встановлені лише законом і лише тоді, коли вони є необхідними в демократичній державі в інтересах її безпеки або громадського порядку, для охорони довкілля, здоров'я і моралі населення або вольностей і прав інших осіб. Такі обмеження не можуть впливати на суть **вольностей і прав**» [15]. Прикметно, що вольності у цьому конституційному акті стоять на першому місці, передують правам.

У польському перекладі Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних «свобод» збережено поняття «вольності» – «Європейська конвенція прав людини і **підставових вольностей**». В українському перекладі також мало б бути «вольностей», що засвідчило б тяглість української традиції у правовій термінології. А слово «основоположних» є русизмом, натомість слід повернути в наш політико-правовий лексикон похідний від загальноживаного тепер слова «підстави» прикметник «підставовий». Відтак український переклад Конвенції містив би власне українську термінологію: «Європейська конвенція про захист прав людини і підставових вольностей» і передавав би дух цього справді підставового документа у захисті гідності, вольностей і прав вільної людини, якою в демократичній державі є громадянин – член великої громади, суспільства.

Чи змінилася ситуація в Україні з відновленням незалежності? Чи повернулися в наш суспільно-політичний дискурс і в практичну політику такі принципи і цінності, як воля, вольності, гідність, справедливість, вільна нація? У Конституції України 1996 року –

права і «свободи» (як данина радянській правничій термінології, адже у сталінській Конституції 1936 року права людини номінально присутні в повному обсязі), в реальній політиці постійно порушувані: вбивства вільнодумців-журналістів і повна економічна колонізація росією – сумна реальність пострадянської, нелюстрованої України.

Прийняття у 2001 р. Кримінального кодексу України і в 2003 р. Цивільного кодексу України з новою, справді українською правничою термінологією стало важливим кроком в утвердженні нашої гідності та визволенні від радянщини, принаймні у термінології. Позбавлення волі, а не «свободи», правочин, а не «делка» тощо. Воля нарешті поціновується як найвища громадянська чеснота і привілей, позбавлення якого є тяжкою карою. При цьому природні права людини за нею залишаються, якщо людина позбавлена волі. Цілком логічно усунути суперечності у розумінні й застосуванні правової термінології в законодавстві та політико-правовому дискурсі. Адже ми не кажемо «свободна нація», а «Вільна Нація», відповідно вільне волевиявлення, вільна країна, вільний вибір і т. ін. А якщо за Конституцією і Конвенцією – то «свободна людина», «свободна країна»? Очевидні «помилки» (чи свідомі радянські «пережитки»?) й суперечності поки що залишаються недоторканими в нашому законодавстві. І це питання не філологічне. Тим більше сьогодні, коли вільна нація знову виборює свою незалежність, гідність, свої вольності й цінності у війні знову ж із тим самим ворогом – московським царством.

Революція Гідності засвідчила нескореність волелюбних українців. Вони, як і козаки, більше за життя цінують волю, вільну Україну. В сучасній **Визвольній** війні проти московського ярма і поневолення (Третій Визвольній війні, перша – у 1648-1654 рр., друга – 1918-1921 рр.) вільна нація стоятиме до переможного кінця, утверджуючи свою незламність і вірність козацьким традиціям. А наша політична еліта вперше за триста років засвідчує своїми рішучими діями і промовами тяглість національних традицій – українського духу волелюбства. «Україна в лютому 2023 року – це зовсім інша країна, ніж та, що була в лютому 2022 року. З нами безпрецедентна підтримка світу, єдиний Захід, багатомільярдна допомога і, найголовніше, український **дух волелюбства** і сформована

політична нація, яка відчула смак перемоги... Ми вистоїмо, тому що **наша доля – бути вільними**» [16].

Політична лексика волелюбства української нації міцно утверджується як сучасна політична мова Української держави і її громадян. Це можна простежити на прикладі тексту Послання Президента України до Верховної Ради України наприкінці 2022 року. **«Найвища цінність українців – воля.** І смисл цього поняття в Україні докорінно відрізняється від російського, хоча слово звучить та пишеться однаково в обох мовах» [17]; «У кризових ситуаціях, коли українців намагалися відтягти назад усупереч природному поступу їхньої історії, люди виходили на центральні площі та змушували владу дослухатися до себе. Так було в 1990, 2004 та 2013-2014 рр. У цьому – суть та історичне значення українських Майданів. Та насправді були тисячі майданів, де люди відстоювали своє **право на волю.** Коли українців намагаються поневолити доморошені «гетьмани» або сусідні «імператори», наші співвітчизники швидко згуртовуються й дружно долучаються до спротиву – виникають добровольчі формування та волонтерські рухи, громади стають на захист власних домівок. Ми не шукаємо «царя», який дасть нам удавану причетність до марної величі, а захищаємо своє право на вільне життя» [18].

Уперше в офіційному документі публічного характеру, яким є Послання Президента до парламенту (2022 р.), три розділи мають назву «Вільна нація». Уперше Президент Української держави Володимир Зеленський (на відміну від «попередників») щодня звертається до нації «Українці й українки!». Це реальна політика національної ідентичності, якої нам завжди бракувало і про необхідність якої вже давно говорили українські вчені-суспільствознавці. Нам би, українцям, ще закріпити це у Конституції та зробити Основний Закон держави дійсно українським за своїм духом волелюбства і справедливості, дійсно європейським за закріпленими в ньому демократичними цінностями. Нам би звеличити в Конституції здобутки Української нації у творенні самостійної і соборної держави. Адже чинна Конституція вже давно не відповідає ні викликам часу (бо залишається пострадянською), ні запитам нації на справедливість після воєнних випробувань, ні сучасним стандартам взаємодії держави і громадянського суспільства (бо це Суспільний договір! Договір між вільним народом і створеною

ним державою). Та й назва держави відсутня в цій Конституції. А мала б бути Українська Народна Республіка або Українська держава, як у 1918 році, або Українська Республіка, як переважна більшість сучасних держав із республіканською формою державного правління. Натомість Конституція країни, а не держави. Може, це одна з причин нашої вічної неповаги до держави, яка не мала національного підмурку й не поважала гідність і вольності своїх громадян, декларуючи лише стандартний набір прав, перелічених у європейських конвенціях, і систематично порушуючи їх? Варто замислитися.

А ще варто пригадати, що у Програмі ОУН 1929 року метою проголошувалося постання Української Самостійної Соборної Держави. Ми ж згадали з тих часів «Слава Україні! Героям слава!». Це привітання від часу Революції Гідності дуже швидко стало звичним і офіційним. Воно тепер основний наш національний ідентитет. Його з поваги до вільної і незламної української нації виголошують очільники зарубіжних держав, звертаючись до наших громадян. А асоціація з бандерівцями тільки посилює наш кровний зв'язок з ними, з боротьбою проти більшовизму-сталінізму-кадебізму-путінізму, зміцнює нашу волю до Перемоги.

Вчені Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України (відділ правової політології) розробили Стратегію політико-правового розвитку України до 2030 року й науково обґрунтували необхідність прийняття нової Конституції Української держави та застосування у ній української правової термінології, у тому числі поняття «вольності», а також утвердження ідеології національного прагматизму як основи усіх наших суспільних перетворень, невпинного поступу до власної мети [19].

Адже «найвища цінність українців – воля» [20]. Нова, вільна, самостійна, соборна Українська держава після Перемоги житиме за новою Українською Конституцією, без проросійських і пострадянських антицінностей.

1. Пакти і Конституції Української козацької держави (до 300-річчя укладення) / відп. ред. В. А. Смолій; упор. М.С. Трофимук, Т.В. Чухліб. Львів: Світ, 2011. С. 81, 93. 2. Источники Малороссийской истории, собранные Д.Н. Бантышем-Каменским и изданные О. Бодянским. Ч. 1. Москва: Университетская типография, 1858. С. 72. 3. Пакти і Конституції Української козацької держави (до 300-річчя укладення). С. 81. 4. Там

само. С. 77-87. **5.** Там само. С. 96-97. **6.** Антологія лібералізму: політико-правничі вчення та верховенство права / упор.: С. Головатий, М. Козюбра, О. Сироїд; відп. ред. С. Головатий. Київ: Книги для бізнесу, 2008. 992 с. **7.** Качур В.О. Велика хартія вольностей 1215 р. та її вплив на формування фундаментальних цінностей європейської правової культури. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 5. С. 31. **8.** Лист до Запорозжов у Дніпра зостаючих писаны 15 мая року 1710 в Бендері. *Скарби шведських архівів*. Документи з історії України / упор. М. Траттнер. Одеса: Музей української книги, 2021. С. 151. **9.** Кресін О. Нові архівні знахідки. *Скарби шведських архівів*. С. 101. **10.** Правдава реляція про козаків і про Київ. *Скарби шведських архівів*. С. 158-160. **11.** Кресін О.В. Вільний народ. Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Ін-т історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2003. С. 559-560. **12.** Пакти і Конституції Української козацької держави (до 300-річчя укладення). С. 118. **13.** Перший універсал Української Центральної Ради. *Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність*. 2-е вид., змінене і доп. / упор. І.О. Кресіна. Відп. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. С. 25. **14.** Там само. С. 40. **15.** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>. **16.** Данилов О. Путінська стратегія – 2023. *Українська правда*. 22 січня 2023. URL: <https://pravda.com.ua/columns/2023/01/22/7385971/>. **17.** Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України (2022 р.)». URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1>. **18.** Там само. **19.** Стратегія політико-правового розвитку України до 2030 року: науково-аналітична записка / кол. авт.; за ред. І.О. Кресіної. Київ: Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Талком, 2022. 176 с. **20.** Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України (2022 р.)». <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analychna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1>

References

1. Pakty i Konstytutsii Ukrainkoi kozatskoi derzhavy (do 300-richchia ukladennia) / Vidp. red. V.A. Smolii; upor. M.S. Trofymuk, T.V. Chukhlib. Lviv: Svit, 2011. P. 81, 93. **2.** Istochniki Malorossiyskoi ystorii, sobrannye D.N. Bantyshem-Kamenskim i izdannye O. Bodianskim. Ch. 1. Moskva: Universitetskaia tipografiya, 1858. P. 72. **3.** Pakty i Konstytutsii Ukrainkoi kozatskoi derzhavy. P. 81. **4.** Там само. P. 77-87. **5.** Там само. P. 96-97. **6.** Antolohiia liberalizmu: polityko-pravnychi vchennia ta verkhovenstvo prava / upor.: S. Holovatyi, M. Koziubra, O. Syroid; vidp. red. S. Holovatyi. Kyiv: Knyhy dlia biznesu, 2008. **7.** Качур В.О. Велька хартіія волностей 1215 р. та її вплив на формування фундаментальних цінностей європейської правової культури. *Porivnialno-analitychne pravo*. 2015. № 5. P. 31. **8.** Lyst do Zaporozhtsov

u Dnipra zostaiuchykh pysany 15 maia roku 1710 v Benderi. Skarby shvedskykh arkhiviv. Dokumenty z istorii Ukrainy / Upor. M. Trattner. Odesa: Muzei ukr. knyhy, 2021. P. 151. **9.** Kresin O. Novi arkhivni znakhidky. Skarby shvedskykh arkhiviv. P. 101. **10.** Pravdyva reliatsiia pro kozakiv i pro Kyiv. Skarby shvedskykh arkhiviv. P. 158-160. **11.** Kresin O.V. Vilnyi narod. Entsyklopediia istorii Ukrainy: T. 1: A-V / redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. Kyiv: Naukova dumka, 2003. P. 559-560. **12.** Pakty i Konstytutsii Ukrainskoi kozatskoi derzhavy. P. 118. **13.** Pershyi universal Ukrainskoi Tsentralnoi Rady. *Konstytutsii i konstytutsiini akty Ukrainy. Istorii i suchasnist.* 2-e vyd., zminene i dop. / upor. I.O. Kresina. Vidp. red. Yu.S. Shemshuchenko. Kyiv: In-t derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy, 2006. P. 25. **14.** Tam samo. P. 40. **15.** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>. **16.** Danilov O. Putinska stratehiia – 2023. *Ukrainska pravda.* 22 sichnia 2023. URL: <https://pravda.com.ua/columns/2023/01/22/7385971/>. **17.** Shchorichne Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy (2022 r.)». URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analitchna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1>. **18.** Tam samo. **19.** Stratehiia polityko-pravovoho rozvytku Ukrainy do 2030 roku: naukovanalitchna zapyska /kol. avt.; za red. I.O. Kresinoi. Kyiv: In-t derzhavy i prava imeni V.M. Koretskoho NAN Ukrainy; Talkom, 2022. 176 p. **20.** Shchorichne Poslannia Prezydenta Ukrainy do Verkhovnoi Rady Ukrainy «Pro vnutrishnie ta zovnishnie stanovyshche Ukrainy (2022 r.)». <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/poslannya-prezydenta-ukrayiny/analitchna-dopovid-do-shchorichnoho-poslannya-1>

Kresina Iryna. Finds liberties of Ukrainian citizen

The evolution of the concept of “liberties” in Ukrainian constitutional acts in different historical periods is shown. The connection between Ukrainian and European legal traditions in the understanding of a free people, a free nation, civil liberties and the use of appropriate terminology in constitutional and other legal acts and political documents is proven. The author demonstrates that there was and could be no room for liberties in Soviet communist legal acts. They, like any manifestation of the nation’s or citizen’s will for autonomy, were persecuted and severely punished. The rights nominally remained in the constitutional and other legal acts, but in reality the entire Soviet era was characterized by complete neglect of human and citizen rights.

The author proves that the lexicon of freedom-loving Ukrainian nation is establishing itself in the modern political language. This should be enshrined in the Constitution and make it truly Ukrainian in terms of its spirit of freedom and justice, truly European in terms of the democratic values enshrined in it, and glorify in it the achievements of the Ukrainian nation in the creation of an independent and united state. But the current post-Soviet Constitution has long failed to meet the challenges of our time, the nation’s demands for justice after

the war suffering, and modern standards of interaction between the state and civil society. It is proposed to eliminate contradictions in the understanding and application of legal terminology in legislation and political-legal discourse. A conclusion is made about the need to return the concept of “liberties” to the modern political and legal discourse and enshrine it in the new Constitution of the Ukrainian state.

Key words: Ukrainian state, Constitution, rights, liberties, free nation, state, citizen, citizen society, volunteering, legal act, legal tradition, political and legal discourse.